

מי שהחשיך בדרך ערב שבת - שיעור 447

I. אם יש איסור לנסוע ערב שבת למקום רחוק עיין בשבת (י"ט) דבמקום קרוב כמו מצור לצידון מותר להפליג אפילו בע"ש בבוקר מפני שאפשר לבא שם כשיש רוח טוב קודם השבת ולכן אפילו אם עתה אין רוח טוב יכול לסמוך שיהיה רוח טוב (מג"א רמ"ח - ה ובכ"י) ואם אח"כ לא יהיה רוח טוב ולא יבא קודם השבת אין בכך כלום כיון דבהיתר נכנס (מ"ב י"א וערוך השלחן ט) אפילו לדבר הרשות וכ"ש לדבר מצוה וכל זה מדינא אבל לעשות זה למעשה אינו נכון לשום עצמנו במצב שקרוב מאד שיכשל באיסור שבת לכן ודאי צריך שלא לאחר ולצאת בזמן מוקדם מאד

II. בפנה מן הדרך ולן במלון קודם השקיעה עיין בספר יושב אהל (פרק ה) דמוטב שיתפלל מיושב בהקאר אם הוא אינו הנהג מפני שטרוד על עיכוב דרכו (ז"ז - ז) בשבת אם אין שם אפילו אחד שיודע נוסח תפלת שבת יאמר הג' ראשונות והג' אחרונות ויזכיר שהשי"ת נתן לנו את השבת ושהוא יום מנוחה ויאמר זה באיזה נוסח (מ"ב ס"ח - ח) ועדיף שיקדש על בקבוק יין מלקדש על כוס נייר (אג"מ ג - ל"ט) וב' פרוסות הפת סגי בדיעבד ללחם משנה ולשיטת הגאונים שהביא השו"ע (רע"ג - ה) שאם שתי רביעית יין של קידוש זה נחשב לקידוש במקום סעודה (אג"מ ז - ס"ג) ויכול לברך על פת פלטר למי שנוהר תמיד ואם יש לו יין ופת הבא בכסנין מברך עליו המוציא ויכול ג"כ לקדש עליו (אג"מ ח - קנ"ה) ואם אין לו שום משקה או דבר אחר לקדש עליו אין צריך להמתין אלא רק ממדת חסידות ובנ"ד הוי ביטול מצות עונג שבת ועיין בשו"ע (רע"ו - ג) ובערוך השלחן (רע"ו - י"ד) ובמ"ב (כ"ח) ולכאורה ה"ה בנ"ד וא"צ עירוב חצירות וקידוש בבוקר קל הרבה מקידוש הלילה וגם קל אפילו מהבדלה (רע"ח - י"ח) ואין להדליק נרות אחר השקיעה ואין לברך על נר חשמל ואם פתיחת הדלת ע"י חשמל ואין לו עצה אחרת להכנס יכול לומר לנכרי לפתוח הדלת ואם ישראל מומר נכנס יש לתלות שהוא שוגג כתינוק שנשבה וא"כ הוי מעשה שבת בשוגג (מ"ב ש"ח - ז) וע"ע באג"מ (ה - כ"ח - כ"ח) ויש עוד כמה וכמה שאלות שרוב אנשים אפילו ת"ח אינם יודעים לפשטן ולכן אפילו אין איסור ברור לצאת ע"ש מאוחר מ"מ יש ענין גדול שלא יכשל בכמה איסורים

III. הנוסע בבאס או ברכבת כמו **public transportation** ולא הגיע למקומו עד אחר שנכנסה השבת ואינו יכול לרדת להלוך ברגליו לכאורה אין איסור אמירה לנכרי בזה וגם אין איסור הנאה ממלאכת נכרי דנכרי אדעתיה דרובא עביד (שו"ע רע"ו - ז) ולכן מותר ללכת בבאס או ברכבת למקומו ודוקא אם אין כאן איסור תחום שבת ואיברא דעת הרשב"ם והר"י והריצב"א בתוספות דאין איסור רק כשהוא יוצא חוץ לתחום בפועל ובכחו אבל אם הוא יושב בספינה או ברכבת או בבאס אין בזה איסור תחום שבת אמנם דעת הרי"ף והרא"ש דאנו מצווים להשאר בתוך התחום ולכן היושב בבאס שהולך חוץ לתחום עובר על תחום שבת ואפשר בנ"ד יש להקל וצריך שאילת חכם

IV. מי שהוא רחוק מביתו בקאר קודם השקיעה ואפילו הוא במקום ישוב ישראל אולי יש לומר לנכרי להוליכו לביתו משום דאין שבותים בבין השמשות אם הוא דבר שצריך הרבה (ש"ז - ח) ודוקא אם אינו יכול לילך ברגליו וגם יבוא קודם הלילה אבל אם יבוא אחר צאת הכוכבים נמצא שהמלאכה נעשה בשביל הישראל בלילה ממש ואין להתיר וצריך לשבות בשוב ישראל וע"ע בשו"ת השיב משה (י) ובשו"ת ארץ צבי (ק"י) דאם איסור אמירה לנכרי משום דברו ולא משום שליחות יש מקום להתיר בצירוף שיטת בעל העיטור אמנם אף לבעל העיטור לא התיר רק אמירה לנכרי (במקום מצוה אפילו באיסור תורה) ולא שאר שבותים שהישראל עושה בעצמו כמו שכירות פועל (הנהג) דלשכור פועל אסור אף כשאינו מזכיר לו סכום מעות (בה"ל ש"ז ז"ה ודוקא)

ועיין ברמ"א (ע"ז - ג) שיש מקילין גם בזה מ"מ אפשר זה נחשב שנהנה ממלאכת שבת מהנאה ישירה וגם יש חשש זילזול שבת לכן אין להתיר ואם יש איסור תחום שבת אסור

V. אם יש איסור תחום שבת בבין השמשות עיין במלכים אמניך (דף ק) דמלשון הרמב"ם (עירונין ו - ט) דכל דברי סופרים הותרו בבין השמשות במקום מצוה או דוחק וכ"כ התוספות (עירונין ל"ה. ד"ה מתנגל) וכ"כ הריטב"א (ע"ז) ועיין בפמ"ג (תרי"ג ח"ב - ח) שהתיר לעבור בבין השמשות בספינה למנין עשרה ועיין עוד במ"ב (ע"ז - ח) דאין מערבין עירוב תחומין בבין השמשות מ"מ הוי רק ספק דרבנן

VI. אם יכול לעשות איסור תורה בשעת הדחק גדול עד ביהשמ"ש דר"ת לענין מי שהחשיך בדרך בביהשמ"ש עיין בבה"ל (רס"ח - ז ד"ה מתחלת השקיעה) דלמעשה בודאי צריך ליזהר כדעת הגאונים והגר"א דמיד אחר התחלת השקיעה היינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו הוא איסור גמור ואין להקל בזה דהוא ספק איסור סקילה לדעת כל הני רבוותא וכן פסק האג"מ (ד - ס"ז) אבל הח"א פסק כהר"ת והשו"ע והרמ"א שלא הגיה ועיין בספר ישראל והזמנים (דף מ"ו) שבאירופא במדינות אונגארן ופולין הנהיגו כהר"ת אבל בארצות הברית הנהיגו חברי התאחדות הרבנים ובראשם האדמו"ר מסאטמאר להחמיר בקבלת שבת כשיטת הגאונים ואמרו להציבור שיאמרו שנוהגין כן בלי נדר שאם יזדמן שיצטרכו לעשות מלאכה אחר זמן זה ולכן אפשר יש להקל לאלו דוקא ודוקא במקום צורך גדול כגון למי שהחשיך בדרך וכל זה צריך שאלת חכם אמנם לאלו שאין הולכים בשיטת רבינו תם יש ספק איסור תורה וחלילה להקל אמנם החפץ חיים בספרו מחנה ישראל (דף רט"ו) כתב "דבשעת הדחק כמו איש הצבא סתמתי כמו אידך פוסקים כמו שהעתיק הח"א" וצריך שאלת חכם בכל דבר

VII. מי שהחשיך בדרך וכבר לילה והוא בישוב נכרים שיש חשש סכנה צריך להתאכסן בבית מלון ולא אצל גוי פרטי דסתם גוים עלולים על רציחה (יו"ד קנ"ג - ז) ואם אין שם בית מלון רשאי לנסוע ע"י נכרי לעיר הקרובה שבני ישראל דרים שסכנה להשאיר ברחוב או בקאר כל הלילה ואם ביתו יותר קרובה יחזור לביתו ע"י נכרי ואם אין לו עצה אחרת דאין יכול לילך ברגליו וגם יש סכנה ללכת יובילו עצמו לביתו באוטו שלו

VIII. לומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר שיעשה מלאכה עיין בשו"ת חוות יאיר (נ"ג) שמצדד להקל בזה ועיין במ"ב (ע"ז - כ"ד) דבמקום הפסד גדול יש לסמוך עליו ועיין בהמשנה שכיר (ע"ז) דמסיק דגם בידוע שעושה עבור הישראל ודלא כהמהרש"ג שאוסר וגם החת"ס (ח"מ קפ"ה) אסר באופן שהנכרי השני יודע שעושה המלאכה בשביל הישראל מ"מ אפשר יש ס"ס להקל דהיינו יש לסמוך על הר"ן בשם בעל העיטור דבמקום צורך גדול יש להתיר ואפילו איסור דאורייתא ע"י נכרי ואת"ל שזה אסור יש לסמוך על החוות יאיר באמירה לאמירה וה"ה בנ"ד וכ"ש אם יש חולה או תינוק בהקאר ואין מקום אחר לשבת דאפשר יש לסמוך על קולא זו מ"מ אם צריך ללכת חוץ לתחום צריך שאילת חכם ולכאורה תלוי במחלוקת הנ"ל

IX. ואפשר אסור לצאת מהאוטו ד' אמות אחר שיגיע לביתו משום תחום שבת ורק אם יכנס לביתו בתוך ד' אמות מותר ללכת בביתו דכל ביתו חשיב כד' אמות ולכאורה יש כמה צדדים להקל - דיש אומרים דבדרך הילוך אינו קונה שביתה (בה"ל ת"ס) ועוד דיש אומרים דתחומין של י"ב מיל דרבנן וכן עיקר (מ"ב תט"ו - ט) ועוד די"א דאין תחומין דאורייתא בכרמלית וא"כ למ"ד שאין לנו בזה"ז רה"ר דאורייתא אין תחומין מן התורה אפילו יותר מי"ב מיל ועוד די"א דרק היציאה חוץ מי"ב מיל הוא אסור מן התורה ולא ההילוך יותר מד' אמות ולכן הוא רק איסורי דרבנן ואין כבוד הבריות לישון ברחוב לפני ביתו וגם יש חשש סכנה בלילה ומסתברא יש להקל (מעשה רב בפאה נכרית במלון)